

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.08.2019, sen. zn. 29 ICdo 109/2017, ECLI:CZ:NS:2019:29.ICDO.109.2017.1

Číslo: 76/2020

Právní věta: Incidenční řízení o žalobě na určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky v insolvenčním řízení zpravidla nelze přerušit podle ustanovení § 110 o. s. ř.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.08.2019

Spisová značka: 29 ICdo 109/2017

Číslo rozhodnutí: 76

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Incidenční spory, Insolvenční řízení, Přerušení řízení

Předpisy: § 110 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 15. 1. 2016, č. j. 41 ICm XY, Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „insolvenční soud“) zamítl žalobu, kterou se žalobce (Česká insolvenční v. o. s., jako insolvenční správce dlužníka A. B.) domáhal vůči žalovanému (N. Z. a. s.) určení, že část vykonatelných pohledávek žalovaného přihlášených do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, a to pohledávka č. 1 co do částky 1 955 977 Kč, pohledávka č. 5 co do částky 35 218,68 Kč a pohledávka č. 9 co do částky 85 235,91 Kč, není po právu (bod I. výroku). Dále rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud vyšel při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku především z toho, že:

[1] Společnost B. (dále jen „společnost B“) vystavila dne 20. 4. 2007 směnku vlastní, v níž se zavázala zaplatit Československé obchodní bance, a. s. (dále jen „banka“), dne 22. 10. 2009 směnečný peníz ve výši 4 978 843,92 Kč (dále jen „sporná směnka“). Dlužník převzal za zaplacení sporné směnky směnečné rukojemství.

[2] Pravomocným směnečným platebním rozkazem ze dne 12. 1. 2010, č. j. 39 Cm 657/2009-19, Krajský soud v Hradci Králové uložil společnosti B a dlužníkovi, aby společně a nerozdílně zaplatili bance (podle sporné směnky) směnečný peníz ve výši 4 978 843,92 Kč s 6% úrokem od 22. 10. 2009 do zaplacení a na náhradě nákladů řízení částku 199 820 Kč.

- [3] Sporná směnka zajišťovala pohledávky banky vůči společnosti B ze smlouvy o úvěru uzavřené dne 20. 4. 2007 (dále jen „smlouva o úvěru“).
- [4] Smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 26. 10. 2010 banka (jako postupitel) postoupila žalovanému (jako postupníkovi) pohledávku ze smlouvy o úvěru za dohodnutou úplatu ve výši 4 823 593 Kč (dále jen „postupní smlouva“). Banka současně na žalovaného indosovala spornou směnku.
- [5] Část dohodnuté úplaty za postoupení pohledávky žalovaný uhradil z peněz, které mu za tímto účelem poukázala (třemi platbami realizovanými ve dnech 19. a 20. 10. 2010) společnost B. Šlo celkem o částku ve výši 1 956 500 Kč.
- [6] Žalovaný přihlásil do insolvenčního řízení dlužníka (jako vykonatelnou) pohledávku ze sporné směnky, sestávající (mimo jiné) z dosud nezaplacené části směnečného peníze ve výši 2.924.426,84 Kč (pohledávka č. 1) a 6% úroku (za dobu v přihláškách blíže specifikovanou) ve výši 52 880 Kč (pohledávka č. 5) a ve výši 151 460,10 Kč (pohledávka č. 9) [dále též jen „sporné pohledávky“].
- [7] Na přezkumném jednání konaném dne 5. 12. 2012 žalobce popřel pohledávku č. 1 v rozsahu částky 1 955 997 Kč z důvodu „částečné úhrady této vykonatelné pohledávky“, provedené ve dnech 19. a 20. 10. 2010, pohledávky č. 5 a 9 pak popřel v rozsahu částek 35 218,68 Kč a 85 235,91 Kč s odůvodněním, že příslušenství přihlášené pohledávky mělo být správně počítáno (s ohledem na namítanou částečnou úhradu) z nižší částky.
3. Na tomto základě insolvenční soud dospěl k závěru, že žaloba není důvodná.
4. Přitom zdůraznil, že v řízení bylo prokázáno, že platba ve výši 1 956 500 Kč, poukázaná společností B ve dnech 19. a 20. 10. 2010 žalovanému, měla sloužit - v souladu s ústní dohodou uzavřenou mezi společností B a žalovaným - k částečné úhradě ceny za postoupení pohledávky dohodnuté v postupní smlouvě, nikoli přímo k úhradě vykonatelné směnečné pohledávky. Uvedená skutečnost plyne ostatně již z toho, že společnost B poukázala předmětné platby žalovanému ještě předtím, než se vůbec stal věřitelem směnečné pohledávky. Je tak zřejmé, že směnečná pohledávka nebyla dlužníkem ani společností B v rozsahu popřené částky uhrazena (žalobce popřel pohledávku č. 1 jen co do částky 1 955 997 Kč, přičemž v podané žalobě požadoval určení neexistence pohledávky jen co do částky 1 955 977 Kč).
5. Insolvenční soud dále připomněl, že musel respektovat omezení plynoucí z ustanovení § 199 odst. 2 a 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), tj. mohl se v daném řízení zabývat pouze skutečnostmi (namítanou částečnou úhradou směnečné pohledávky), pro které žalobce popřel přihlášenou vykonatelnou pohledávku žalovaného.
6. Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem k odvolání žalobce potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).
7. Odvolací soud - cituje ustanovení § 7 a § 199 insolvenčního zákona - přisvědčil insolvenčnímu soudu v závěru, podle kterého směnečná pohledávka nezanikla co do částky 1 955 997 Kč (respektive 1 956 500 Kč) v důsledku plateb poukázaných společností B ve dnech 19. a 20. 10. 2010 ve prospěch žalovaného, neboť nešlo o platby na spornou směnku.
8. V této souvislosti dále doplnil, že na základě skutečností tvrzených žalobcem v průběhu celého řízení lze usuzovat, že mezi účastníky ve skutečnosti nebyl spor o účelu plnění, které společnost B poskytla žalovanému (tedy že předmětné platby byly určeny ke spolufinancování dohodnuté ceny za postoupení pohledávky ze smlouvy o úvěru). K vypořádání takto poskytnutých částek by však podle odvolacího soudu mělo dojít ve vztahu mezi společností B a žalovaným (započtením vzájemných pohledávek těchto osob).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, odkazuje co do jeho přípustnosti na ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), maje za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

10. Za dosud Nejvyšším soudem neřešenou má dovolatel otázku, zda „za situace tzv. nepřímého zastoupení, kdy je pohledávka dle dohody stran nabývána jménem zástupce, avšak na účet zastoupeného, tj. za jeho prostředky (...), s tím, že následně bude pohledávka převedena na zastoupeného, jsou takto vynaložené prostředky vydávány (hrazeny) na nabývanou pohledávku, či nikoli, respektive zda může zástupce vymáhat po zastoupeném úhradu takto nabyté pohledávky v plné výši, a to bez zohlednění prostředků poskytnutých zastoupeným (zde společností B)“.

11. Dále dovolatel namítá, že bylo zasaženo do jeho práva na spravedlivý proces, když soudy obou stupňů nevyhověly jeho důkazním návrhům, které se vztahovaly k prokázání obsahu dohod uzavíraných v této věci společností B.

12. Konečně dovolatel odvolacímu soudu vytýká, že jej nepoučil podle ustanovení § 118a o. s. ř. o povinnosti doplnit tvrzení a důkazy ohledně prokázání (částečného) zániku pohledávky žalovaného vůči společnosti B započtením.

13. Z uvedených důvodů dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

14. Žalovaný se ve vyjádření k dovolání ztotožňuje se závěry soudů obou stupňů a zdůrazňuje, že žalobcem vymezená otázka hmotného práva, jež má být v rámci odvolacího řízení řešena, se zcela míjí se skutkovým základem projednávané věci. Navrhuje proto, aby Nejvyšší soud dovolání žalobce jako nepřípustné odmítl.

III.

Přípustnost dovolání

15. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro odvolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném do 29. 9. 2017 (článek II bod 2. zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Srov. k tomu dále (ve vazbě na skutečnost, že řízení bylo zahájeno před 1. lednem 2014) i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. [29 ICdo 33/2014](#), uveřejněné pod číslem 92/2014 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 92/2014“).

16. Nejvyšší soud předesílá, že v průběhu odvolacího řízení oba účastníci shodně navrhli (žalobce podáním z 16. 8. 2019, žalovaný podáním z 21. 8. 2019), aby probíhající řízení bylo přerušeno podle ustanovení § 110 o. s. ř. Za tohoto stavu se Nejvyšší soud nejprve zabýval tím, zda v projednávané věci byly splněny podmínky pro přerušování řízení uvedené v označeném ustanovení.

17. Podle ustanovení § 110 o. s. ř. jestliže to účastníci shodně navrhnou nebo jestliže se nedostaví bez předchozí omluvy k jednání anebo jestliže to alespoň jeden z účastníků navrhne a ostatní se nedostaví bez předchozí omluvy k jednání, soud řízení přerušuje, jestliže se to nepřičí účelu řízení.

18. Účelem přerušování řízení podle § 110 o. s. ř. (tzv. klid řízení) je poskytnout účastníkům řízení čas a možnost k tomu, aby si své vztahy tam, kde to připouští povaha věci, vyřešili mimosoudně (srov. shodně např. důvody stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2010, sp. zn. [Cpjn 203/2007](#), uveřejněného pod číslem 49/2010 Sb. rozh. obč.). Nezbytným předpokladem pro přerušování řízení podle § 110 o. s. ř. přitom je, že se takový postup nepřičí účelu

řízení.

19. Řízení o žalobě o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky v insolvenční (o které šlo i v projednávané věci) patří mezi spory vyvolané insolvenčním řízením, jejichž prostřednictvím se ve vztahu mezi věřiteli navzájem vymezuje okruh osob oprávněných podílet se na rozvrhu výtěžku zpeněžení majetku majetkové podstaty (v případě konkursu), míra tohoto uspokojení a pořadí, v jakém dochází k úhradě pohledávek jednotlivých věřitelů. Ve smyslu ustanovení § 2 písm. d) insolvenčního zákona, ve spojení s ustanovením § 159 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, jde o tzv. incidenční spor. Srov. v této souvislosti důvody R 92/2014.

20. Jde o spory, jež mohou (mají) být vedeny za trvání insolvenčního řízení jen za podmínek formulovaných insolvenčním zákonem. Ustanovení § 192 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona pak ve spojení s ustanovením § 201 insolvenčního zákona vychází z toho, že incidenční žaloby o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky se vedou za účelem zjištění popřené pohledávky (srov. shodně opět R 92/2014).

21. K povaze a účelu incidenčních sporů lze poukázat i na obsah důvodové zprávy k vládnímu návrhu insolvenčního zákona (vládní návrh insolvenčního zákona projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 4. volebním období 2002 – 2006 jako tisk č. 1120), [K § 159 – 164 (Díl 8: Incidenční spory)], v níž se uvádí:

„Osnova přistupuje k zařazení incidenčního sporu do rámce insolvenčního řízení (ve shodě s některými cizími úpravami, zejména americkou) na základě požadavku hospodárnosti, vyžadující určitého soustředění projednání všech otázek, týkajících se řešení úpadku (srov. § 109 odst. 1 i § 4 písm. d/ návrhu). Současně tím bude nepochybně dosaženo větší rychlosti při řešení úpadku, protože projednání incidenčních sporů jinými soudy nebo soudci je notoricky zdrojem podstatných průtahů. Projednání a rozhodnutí incidenčního sporu s urychlením je žádoucí z toho důvodu, že jím může být ovlivněn další průběh insolvenčního řízení.“

22. Přestože insolvenční zákon ani v ustanoveních věnovaných procesnímu rámci projednávání a rozhodování incidenčních sporů (v ustanoveních § 159 až § 164), ani na jiném místě (na rozdíl od úpravy obsažené v ustanovení § 84 odst. 1 části věty před středníkem insolvenčního zákona, která pro poměry insolvenčního řízení stanoví, že přerušování insolvenčního řízení není přípustné) výslovně nevylučuje možnost přerušit řízení o žalobě na určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky v důsledku shodného návrhu účastníků, je namísto dovodit, že v takovém řízení bude postup podle ustanovení § 110 o. s. ř. zpravidla vyloučen, neboť přerušování řízení by odporovalo výše popsanému účelu incidenčních sporů.

23. Mají-li být incidenční spory, v nichž je řešena pravost, výše nebo pořadí sporné pohledávky, projednány hospodárně a rychle tak, aby bylo zabráněno průtahům v dalším průběhu insolvenčního řízení (jež výsledek těchto sporů může do značné míry ovlivnit), nemůže být žádných pochyb o tom, že přerušování řízení na základě shodného návrhu účastníků podle § 110 o. s. ř. nejenže naplnění účelu takového incidenčního sporu nenapomůže, ale (až na výjimky odůvodněné mimořádnými okolnostmi konkrétní věci) s ním bude ve zřejmém rozporu.

24. V projednávané věci účastníci své shodné návrhy na přerušování řízení blíže neodůvodnili a ani z obsahu spisu neplynou žádné výjimečné okolnosti, jež by mohly odůvodňovat postup podle ustanovení § 110 o. s. ř. v poměrech dané věci. Nejvyšší soud proto návrh účastníků na přerušování řízení zamítl.

25. Dovolání žalobce, které mohlo být přípustné jen podle ustanovení § 237 o. s. ř., pak Nejvyšší soud odmítl jako nepřípustné podle ustanovení § 243c odst. 1 a 2 o. s. ř.

26. Učinil tak proto, že dovolatel mu (oproti svému mínění) nepředkládá k řešení žádnou otázku hmotného nebo procesního práva, jež by zakládala přípustnost dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř.

27. Právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá a které bylo dovoláním zpochybněno, odpovídá níže uvedené judikatuře Nejvyššího soudu, podle níž:

[1] Popření přihlášené pohledávky je procesním úkonem, pro nějž přiměřeně platí § 41 odst. 2 o. s. ř. a co do obsahových náležitostí úkonu § 42 odst. 4 o. s. ř. Pro posouzení, zda a v jakém rozsahu popřel insolvenční správce pravost, výši nebo pořadí pohledávky, je určující obsah popěrného úkonu insolvenčního správce při přezkumném jednání (do skončení přezkumného jednání; srov. § 192 odst. 2 insolvenčního zákona a dále rozsudek ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. [29 Cdo 716/2012](#)).

[2] Popírá-li insolvenční správce vykonatelnou pohledávku, je povinen v popěrném úkonu konkrétně uvést (vedle podstatných náležitostí popěrného úkonu) i skutečnosti, pro které pohledávku popřel (důvody popření). Srov. rozsudek ze dne 27. 2. 2018, sen. zn. [29 ICdo 39/2016](#), uveřejněný pod číslem 39/2019 Sb. rozh. obč.

[3] V mezích „určitého“ popěrného úkonu je insolvenční správce vázán důvody svého popření jen při popření vykonatelné pohledávky, tedy podává-li následně sám žalobu (srov. § 199 odst. 3 insolvenčního zákona a důvody rozsudku sp. zn. [29 Cdo 716/2012](#)).

[4] Směnka je v právní teorii obvykle definována jako dlužnický dokonalý cenný papír, jímž za předpokladu splnění přísných formálních náležitostí vzniká přímý, bezpodmínečný, nesporný a abstraktní závazek určité osoby zaplatit majiteli směnky v určitém místě a čase stanovenou peněžitou částku. I když se vystavení směnky zpravidla opírá o určitý důvod (kauzu), vzniká ze směnky specifický (směnečný) právní vztah, jehož abstraktní charakter tkví v tom, že právní důvod (kauza) není pro jeho existenci významný a ze směnky nevyplývá. Směnečný závazek je přitom zcela samostatný a oddělený od případného závazku, který byl původem jeho vzniku. Okolnost, že podle dohody účastníků je účelem směnky zajistit splnění určitého závazku, se pak projeví v okruhu tzv. kauzálních námitek, jimiž se dlužník ze zajišťovací směnky může bránit povinnosti ze směnky plnit. K tomu srov. např. rozsudky ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. [25 Cdo 1839/2000](#), a ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. [29 Odo 1141/2006](#), uveřejněné pod čísly 59/2004 a 77/2009 Sb. rozh. obč.

[5] U přihlášené vykonatelné směnečné pohledávky přiznané pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu lze uplatnit jako důvod popření její pravosti nebo výše i kauzální námítka, nebyly-li uplatněny dlužníkem v řízení, které předcházelo vydání tohoto rozhodnutí. Z pohledu ustanovení § 199 odst. 2 insolvenčního zákona v takovém případě nejde o (nepřípustné) jiné právní posouzení věci. Viz rozsudek ze dne 26. 2. 2014, sen. zn. [29 ICdo 4/2012](#), uveřejněný pod číslem 59/2014 Sb. rozh. obč.

[6] Plněním na zajišťovací směnku nezaniká směnkou zajištěná pohledávka a plněním na směnkou zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka směnečná (srov. rozsudek ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. [29 Odo 1141/2006](#), uveřejněný pod číslem 77/2009 Sb. rozh. obč., jakož i rozsudek ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. [29 Cdo 690/2010](#) a důvody rozsudku ze dne 28. 2. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2600/2011](#), uveřejněného v časopise Soudní judikatura č. 2, ročník 2014, pod číslem 20).

[7] Je nutné rozlišovat mezi kauzální námitkou zaplacení pohledávky směnkou zajištěnou a námitkou zaplacení směnky, když každá z těchto námitek je založena na odlišných skutkových tvrzeních (srov. usnesení ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. [29 Cdo 6046/2016](#), včetně judikatury tam dále zmiňované).

28. Shora uvedené judikurní závěry se plně prosadí i ve skutkových poměrech dané věci, přičemž Nejvyšší soud na nich nemá důvod cokoli měnit ani na základě argumentace obsažené v dovolání.

29. V situaci, kdy žalobce popřel při přezkumném jednání přihlášenou vykonatelnou směnečnou pohledávku žalovaného (pohledávku z titulu směnečného rukojemství dlužníka za zaplacení sporné směnky) pouze z důvodu tvrzené částečné úhrady směnečné pohledávky, byl důvody svého popření vázán a nemohl ani v následném sporu o výši popřené pohledávky odůvodnit své popření ničím jiným než (právě a jen) tvrzeným částečným plněním na spornou směnku. O tom, že platby v celkové výši 1 956 500 Kč poukázané společností B žalovanému (předtím než na něj byla sporná směnka

indosována a určené k částečné úhradě ceny za postoupení směnkou zajištěné pohledávky ze smlouvy o úvěru) nebyly plněním na spornou směnku, přitom nemá žádné pochybnosti ani Nejvyšší soud.

30. Okolnosti, za nichž měl žalovaný nabýt směnkou zajištěnou pohledávku (obsah ujednání uzavřených v ústní formě mezi společností B a žalovaným, účel plateb poukázaných žalovanému apod.), tvrzené žalobcem (v porovnání s důvody popření sporné pohledávky) nově až v průběhu incidenčního sporu (srov. např. podání žalobce z 2. 9. 2015), mohly být uplatněny (a to i u vykonatelné směnečné pohledávky) jako důvod popření prostřednictvím kauzální námitky. Na takové námitce však žalobce své popření při přezkumném jednání nezaložil.

31. Výhradou, podle níž soudy obou stupňů neprovedly všechny dovolatelem navrhované důkazy, dovolatel uplatňuje jiný dovolací důvod, než který je uveden v ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř., jinak řečeno, neotevívá jakoukoliv otázku hmotného či procesního práva, na jejímž vyřešení by napadené rozhodnutí záviselo a jež by splňovala předpoklady přípustnosti dovolání vymezené ustanovením § 237 o. s. ř.

32. Konečně argumentace dovolatele ohledně nesplnění poučovací povinnosti podle ustanovení § 118a o. s. ř je pro účely posouzení přípustnosti dovolání nevýznamná již proto, že dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu nespočívá na závěru, podle něhož by žalobce neunesl břemeno tvrzení či důkazní břemeno ohledně důvodů svého popření. Úvahy o způsobu, kterým měla (mohla) být vypořádána pohledávka společnosti B vůči žalovanému, vzniklá v souvislosti s úhradou částky 1 956 500 Kč na účet žalovaného, zjevně netvoří nosné důvody napadeného rozhodnutí a odvolací soud je činí jen v rámci tzv. obiter dicta.

33. Výrok o náhradě nákladů dovolacího řízení se opírá o ustanovení § 202 odst. 1 insolvenčního zákona, když ve sporu o pravost, výši nebo pořadí přihlašovaných pohledávek nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení proti insolvenčnímu správci.